

Besøkssenterstrategi 2027-2037 for besøkssentre for natur

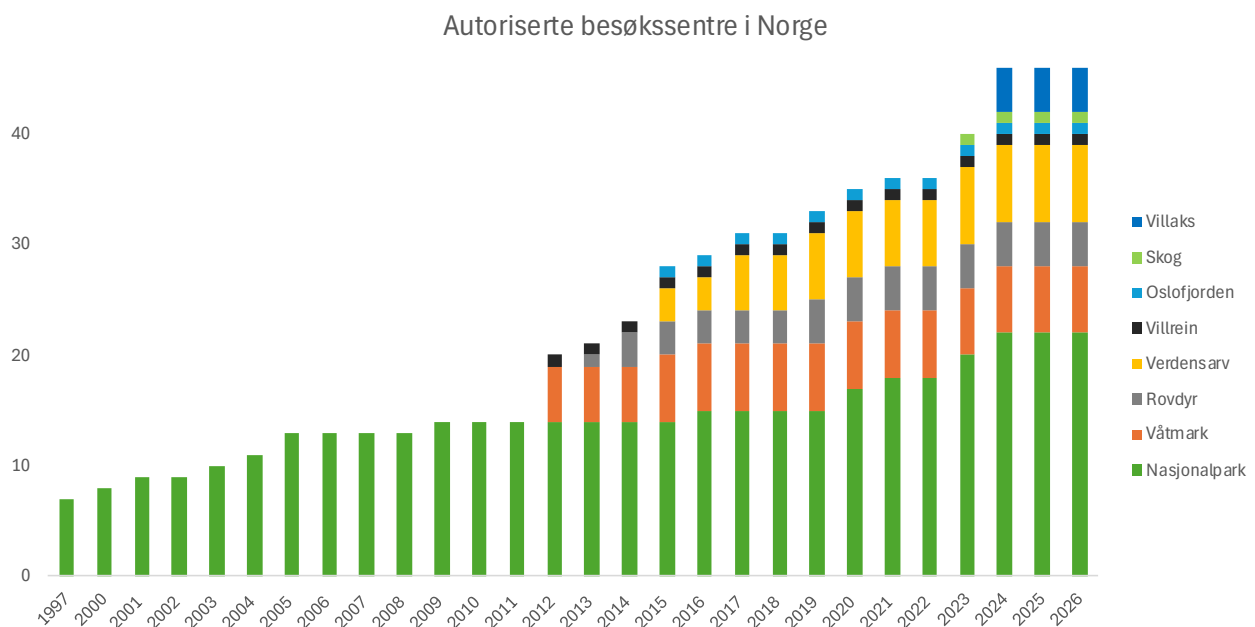
Innhold

Del 1. Bakgrunn og status i dag.....	2
Utfordringer med dagens organisering.....	3
Dagens mål og kriterier for den statlige besøkssenterordningen	5
Del 2. Strategi for autorisering av besøkssentre	8
Målgrupper.....	8
Dagens organisering av besøkssentre	9
Nye kriterier for autorisering av besøkssentre.....	9
Del 3. Gjennomføring av nytt autoriseringskonsept.....	14

Del 1. Bakgrunn og status i dag

Helt fra starten av arbeidet med å ta vare på og forvalte natur, har informasjon og formidling vært prioritert. Dette for å skape forståelse for hvorfor vi oppretter naturvernområder og tar vare på naturtyper og arter, og for å redusere konflikter. Verneområder og naturinformasjonssentre bidrar også til lokal verdiskaping i form av arbeidsplasser og ved å generere besøk til kommunen.

Økt press på naturen, økte miljøutfordringer, en økende interesse for natur i befolkningen og økt turisme har opp gjennom årene medvirket til en gradvis økt satsing på naturinformasjonssentre (heretter også kalt besøkssentre).

Figur 1. Vekst av autoriserte besøkssentre fra 1997 til 2026.

I 1997 ble det bestemt at staten skulle etablere en autorisasjonsordning for besøkssentrene for natur, med utgangspunkt i nasjonalparksentrene. Hensikten var å formalisere statens samarbeid med sentrene og sikre kvaliteten på disse. Det er i dag kun autoriserte sentre som får statlig driftstilskudd. I tillegg til de autoriserte besøkssentrene er det landet rundt en rekke andre naturinformasjonssentre, som ikke får statlig tilskudd. Naturinformasjonssentre som ikke får statlig støtte finansieres først og fremst av kommuner, stiftelser, lokalt næringsliv mv. Denne strategien omhandler kun statlig autoriserte besøkssentre. Miljøforvaltningen har i utgangspunktet ingen rolle knyttet til de øvrige naturinformasjonssentrene, selv om mange av disse også gjør en viktig og god jobb med å formidle og informere om naturverdier, kulturmiljø og menneskers bruk av naturen i verneområder og i andre viktige naturområder.

Det er i dag 39 autoriserte besøkssentre for natur. De fleste besøkssentrene er i tilknytning til nasjonalparker, men det er i tillegg et betydelig antall sentre knyttet til arter og naturtyper, fordelt på 7 ulike arter/naturtyper (figur 1).

Norge har 8 verdensarvområder og det er en ambisjon å bidra til at alle områdene har autorisert besøkssenter for verdensarv (verdensarvsentre). Verdensarvsentrene inngår i besøkssenterordningen og er en del av besøkssenterfamilien. Verdensarvsentrene omfattes av [Plan for prioriteringer i arbeidet med å etablere verdensarvsentre ved alle de norske verdensarvområdene 2017-2026 - regjeringen.no](#) og reguleres av [Forskrift om tilskudd til besøkssenter for verdensarv - Lovdata](#). Besøkssenter verdensarv er gitt en kort overordnet beskrivelse i eget kapittel om Besøkssenter for verdensarv (verdensarvsentre).

Det er ikke en forutsetning at autoriserte besøkssentre for et bestemt verneområde skal ligge i umiddelbar tilknytning til dette verneområdet, selv om de aller fleste gjør det. De må imidlertid ligge i nærheten av verneområdet.

Utbredelsen og tematikken til besøkssentrene er vesentlig bredere enn tidligere ved at de også er opprettet for arter og naturtyper. I tillegg til informasjonsarbeidet har de også fått en større rolle i å være forvaltningsknutepunkt og ressursenter knyttet til den naturtypen/arten eller verneområdet som senteret skal gi informasjon om.

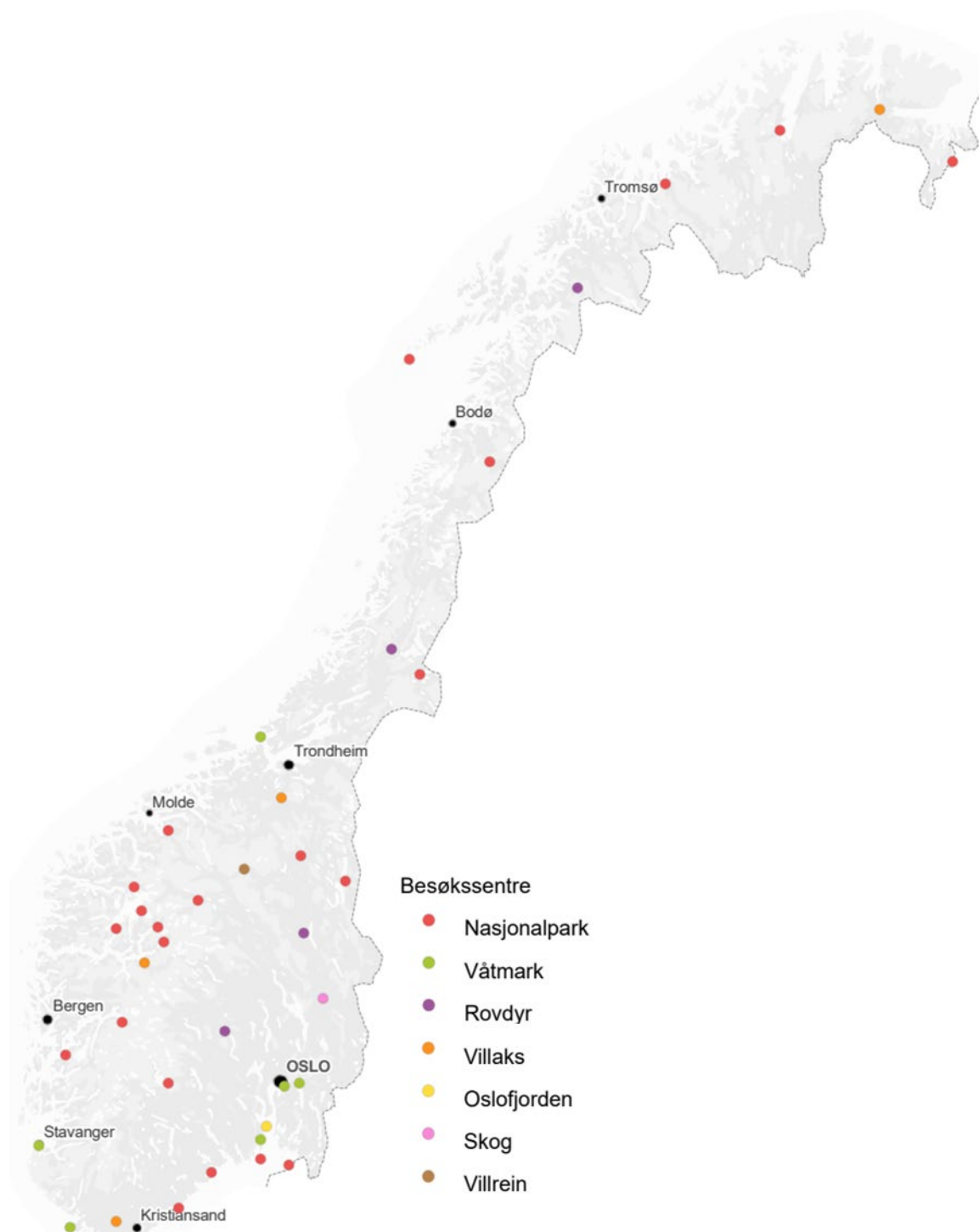
Det ble i 2023 fastsatt en forskrift for tilskudd til besøkssentre for natur. Denne forskriften vil i 2027 bli revidert, blant annet på bakgrunn av føringene i denne strategien.

Utfordringer med dagens organisering

Hovedutfordringen i dag er at prosessene knyttet til statlig driftstilskudd til besøkssentre for natur, herunder autorisering og reautorisering av besøkssentre, ikke følger en systematisk metodikk. Dette har medført at fordelingen av besøkssentrene ikke er optimal, verken geografisk eller tematisk, og at ikke alle sentrene har god nok kvalitet.

Årsaken til dette er at en rekke sentre har blitt opprettet og gitt statlig driftsstøtte på bakgrunn av enkeltstående prosesser og initiativ. Flere sentre har for eksempel fått driftsstøtte etter enkeltvis forslag i forbindelse med Stortingets budsjettbehandling, uten en vurdering av geografiske eller tematiske behov eller av sentrenes faglige kvalitet.

Målet med denne strategien er å fastsette en enhetlig metodikk for autorisering av nye sentre og reautorisering av eksisterende sentre, med noen overordnede, men samtidig tydelige, kriterier og krav innenfor tematiske, geografiske og kvalitetsmessige aspekter. Strategien skal sørge for at statens økonomiske støtte til besøkssentre skjer etter en lik metodikk og med de samme kriterier for alle sentre, der statens midler blir brukt til å fremme sentre med bredde i tematikk, med god geografisk fordeling og med høy kvalitet på formidling og innhold.

Figur 2. Kart over alle autoriserte besøkssentre for natur i Norge.

Dagens autoriserte besøkssentre for natur – 39 sentre

Nasjonalpark – 22 sentre

Besøkssenter nasjonalpark Nordland
Besøkssenter nasjonalpark Femundsmarka
Besøkssenter nasjonalpark Folgefonna
Besøkssenter nasjonalpark Færder
Besøkssenter nasjonalpark Jostedalsbreen, Fjærland (Norsk bremuseum)
Besøkssenter nasjonalpark Jostedalsbreen, Jostedalsbreen, (Breheimsenteret)
Besøkssenter nasjonalpark Jostedalsbreen, Oppstryn
Besøkssenter nasjonalpark Jotunheimen, Breheimen og Reinheimen (Norsk Fjellsenter)
Besøkssenter nasjonalpark Jotunheimen og Breheimen, Fortun
Besøkssenter nasjonalpark Jotunheimen, Utladalen
Besøkssenter nasjonalpark Lierne
Besøkssenter nasjonalpark Lofotodden (Steinbiten drift)
Besøkssenter nasjonalpark Raet
Besøkssenter nasjonalpark Reinheimen (Tindesenteret)
Besøkssenter nasjonalpark Reisa (Halti nasjonalparksenter)
Besøkssenter nasjonalpark Stabbursdalen
Besøkssenter nasjonalpark Ytre Hvaler
Besøkssenter nasjonalpark Øvre Pasvik (NIBIO Svanhovd)
Besøkssenter nasjonalpark Forollhogna, Vingelen
Besøkssenter nasjonalpark Hardangervidda, Eidfjord (Norsk Natursenter)
Besøkssenter nasjonalpark Hardangervidda, Skinnarbu (Hardangerviddasenteret)
Besøkssenter nasjonalpark Jomfruland

Våtmark – 6 sentre

Besøkssenter våtmark Ilene
Besøkssenter våtmark Jæren
Besøkssenter våtmark Lista
Besøkssenter våtmark Nordre Øyeren
Besøkssenter våtmark Oslo

Besøkssenter våtmark Ørlandet

Besøkssenter villaks – 4 sentre

Besøkssenter villaks Tana

Besøkssenter villaks Gaula

Besøkssenter villaks Lærdal

Besøkssenter villaks Mandalselva

Besøkssenter rovdyr – 4 sentre

Besøkssenter rovdyr Bardu

Besøkssenter rovdyr Flå

Besøkssenter rovdyr Namsskogan

Besøkssenter rovdyr Østerdalen

Besøkssenter skog – 1 senter

Besøkssenter skog, Elverum

Besøkssenter villrein – 1 senter

Besøkssenter villrein Hjerkin

Besøkssenter Oslofjorden – 1 senter

Besøkssenter Oslofjorden, Horten

Besøkssenter for verdensarv (verdensarvsentre) – 7

Verdensarvsenter Struves meridianbue

Urnes stavkyrkje og verdensarvsenter

Norsk Fjordsenter – Besøkssenter Geirangerfjorden verdensarv/Vestnorsk fjordlandskap

Verdensarvsenter Rjukan-Notodden Industriarv

Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum

Verdensarvsenter for Røros bergstad og Circumferensen

Vega Verdensarvsenter

Dagens mål og kriterier for den statlige besøkssenterordningen

Klima- og miljødepartementet fastsatte i 2024 hovedmål, delmål og delstrategier for besøkssenterordningen for natur, som rammer inn en helhetlig retning for besøkssenterordningen (tabell 1).

Tabell 1. Oversikt over fastsatt hovedmål, delmål og delstrategier for besøkssentrene.

D E L 1	Hovedmål	Besøkssentrene øker befolkningens kunnskap om natur og bidrar samtidig til lokal verdiskaping			
	Delmål	1. Besøkssentrene er effektive og attraktive formidlere av kunnskap om natur	2. Besøkssentrene utfyller miljøforvaltningens øvrige virkemidler på en effektiv måte	3. Besøkssentrene bidrar til lokal verdiskaping, samarbeider med lokale fagmiljøer og skaper synergier	4. Besøkssentrene har bærekraftig økonomi
D E L 2	Delstrategi	1. Naturveiledning ved alle sentrene			
			2. Differensiert finansieringsmodell		
		3. Enhetlig konsept og felles merkevare			

Hovedmål - Besøkssentrene øker befolkningens kunnskap om natur og bidrar samtidig til lokal verdiskaping

Hovedmålet gjenspeiler at det primære målet for sentrenes virksomhet er å bidra til å øke kunnskapen om natur i nærliggende verneområder, eller om nærliggende naturtyper eller arter. Sentrene skal også ha et bredere perspektiv og gi informasjon om kulturhistorien, kulturmiljø og menneskenes bruk av naturen. Sentrene skal også gi informasjon om turmuligheter (der det er aktuelt), og bidra til naturvennlig ferdsel, der naturverdiene ikke blir skadelidende. Gjennom et attraktivt formidlingstilbud, med et høyt faglig nivå, skal sentrene trekke til seg besøkende, noe som også bidrar til lokal verdiskaping.

Delmål 1 - Besøkssentrene er effektive og attraktive formidlere av kunnskap om natur

Besøkssentrene skal ha aktiviteter som bidrar til å øke befolkningens kunnskap om natur (verneområder, naturtyper og arter) og hva som påvirker den samt kulturhistorien i området. Dette innebærer også kunnskap om forholdet mellom klima og natur, og om bærekraftig bruk av natur, herunder naturvennlig friluftsliv og menneskers bruk av naturen. At sentrene oppleves som attraktive, betyr at de leverer tjenester av høy kvalitet og at de har høy formidlingskompetanse. Det kan oppnås gjennom en tydelig og enhetlig merkevare, naturveiledningstilbud ved alle sentre og en autorisasjonsordning med tydelige kriterier og krav.

Delmål 2 - Besøkssentrene utfyller miljøforvaltningens øvrige virkemidler på en effektiv måte

Besøkssentrene bør samle lokale forvaltningsaktører i et felles fagmiljø, slik at de kan jobbe effektivt med å formidle kunnskap om lokale naturverdier og utfylle hverandre i en helhetlig naturforvaltning, herunder bidra med utveksling av kompetanse, erfaring og kunnskap. På denne måten vil besøkssentrene, som en del av forvaltningens samlede virkemidler, i større grad bidra til å ivareta naturverdier, hindre tap av natur og sikre god tilstand i økosystemene. Målet vil dermed bidra til å øke besøkssentrenes rolle som en viktig aktør for å nå miljømålene.

Delmål 3 - Besøkssentrene bidrar til lokal verdiskaping, samarbeider med lokale fagmiljøer og skaper synergier

Besøkssentrene skal skape arbeidsplasser i distriktene og være viktige møteplasser i lokalsamfunnet. De skal generere besøk i kommunen og gi positive ringvirkninger for lokalt næringsliv, og utnytte lokale forutsetninger for samarbeid, forretningsutvikling og verdiskaping. Sentrene skal være attraktive stoppesteder for tilreisende, tilby bred kunnskap om det aktuelle området og menneskers bruk av området, gi informasjon om naturvennlig ferdsel og bruk. Videre bør de ha grunnleggende servicefunksjoner, som toalett og salg av mat og lokale produkter.

Besøkssentrene skal søke lokalt, regionalt og nasjonalt samarbeid for å oppnå felles mål. Ordningen skal legge til rette for samhandling mellom besøkssentrene og relevante aktører i offentlig, privat og frivillig sektor. Dette vil bidra til å utnytte ressursene mer effektivt, dele kunnskap og erfaringer og skape et mer helhetlig og attraktivt tilbud til besøkende. Samarbeidet kan også bidra til at sentrene utvikler nye og innovative formidlingsmetoder, styrker sin faglige kompetanse og øker sin påvirkningskraft i samfunnet. De kan også fremme felles prosjekter som bidrar til å ta vare på natur.

Delmål 4 - Besøkssentrene har bærekraftig økonomi

Sentrene må ha stabile og tilstrekkelige økonomiske rammer, samtidig som ressursene brukes effektivt innenfor dagens ettårige budsjetter. Det er viktig at de autoriserte besøkssentrene har en økonomi som gjør at de kan ivareta de funksjoner som er satt opp som hovedmål og delmål, samt de tre delstrategiene. Det statlige driftstilskuddet er et viktig bidrag for å oppnå dette.

Del 2. Strategi for autorisering av besøkssentre

Målgrupper

Besøkssentrene for natur har en bred målgruppe. I dagens krav til autoriserte besøkssentre fremkommer at målgruppene er norske og utenlandske tilreisende, lokalbefolkning og skoler.

Ut fra formålet med besøkssentrene skal målgruppen i ny strategi fortsatt være bred, der både norske og utenlandske tilreisende, lokalbefolkning og skoler skal være målgrupper.

Barn og unge skal imidlertid prioriteres sterkere enn i dag, og formidling og formidlingsaktivitet skal i større grad rettes inn mot barn og unge. Å gi barn og unge kunnskap om natur er generelt høyt prioritert i den offentlige miljøforvaltningen, og formidling som også er egnet for barn og unge vil ofte også være både informative og attraktive for voksne. I tillegg er mange av de besøkende på sentrene er barnefamilier, og skoler en prioritert målgruppe.

Samtidig skal besøkssentrene ha målrettet og lett tilgjengelig informasjon som treffer alle som besøker senteret. Dette omfatter ikke minst informasjon om naturvennlig ferdsel og synliggjøre sammenhengen mellom natur og kulturarv og menneskenes bruk av naturen.

Dagens organisering av besøkssentre

Det er i dag 39 autoriserte besøkssentre for natur, som alle får statlig driftstilskudd. Et besøkssenter autoriseres for fem år av gangen. Det er kun autoriserte besøkssentre som får statlig driftstilskudd. Disse kan i tillegg til det statlige driftstilskuddet søke på statlige midler til naturveiledning og utviklingstilskudd.

Sentrene er fordelt på temaene nasjonalpark (22), våtmark (6), rovdyr (4), villaks (4), villrein (1), skog (1) og Oslofjorden (1).

Det har hittil vært noe tilfeldig hvilke sentre som får statlig driftstilskudd, blant annet på grunn av at penger ikke har blitt bevilget ut fra en strategi eller en forskrift, men som følge av enkeltforslag som er fremmet i forbindelse med Stortingets budsjettbehandlinger.

Målsetningen med denne strategien er å fastsette like og tydelige kriterier for fremtidige autoriseringer av besøkssentre, som skal være basert på geografiske, tematiske og faglige behov, samt sette tydelige krav til kvalitet på formidlingstilbudet. Strategien har som utgangspunkt at statlige tilskudd til besøkssenter natur over kap. 1420 post 85 bevilges etter en forutgående autorisasjonsprosess, som styres av Miljødirektoratet etter prinsippene i denne strategien.

Nye kriterier for autorisering av besøkssentre

Besøkssentre skal være attraktive å besøke, slik at folk ønsker å bruke tid og penger på å besøke dem. Det er viktig å understreke at sentrene ikke er etablert bare for å gi de besøkende informasjon, men at de også er en viktig del av forvaltningen av natur, da de gir informasjon og veiledning om naturvennlig ferdsel og egnede turruter, som også er der forvaltningen ønsker at folk skal ferdes. Å få folk til å oppsøke sentrene, og bruke tid der, stiller imidlertid høye krav til kvalitet i formidlingen.

Det er derfor viktig at hvert senter har en attraktiv og informativ formidling, med høyt faglig nivå. Det er på denne bakgrunn utarbeidet nye og mer utfyllende kriterier for både autorisering av nye sentre og for reautorisering av eksisterende sentre.

Søknader om nye sentre og reautoriseringer av eksisterende sentre skal vurderes etter tabell 2 og 3. Kriteriene i tabell 2 omfatter lokalisering, og sikrer at sentre blir opprettet der det er et tematisk eller geografisk behov, mens tabell 3 sikrer at alle sentre som autoriseres, både nye sentre og eksisterende sentre som reautoriseres, blir vurdert på en enhetlig og systematisk måte, der det er tydelige krav til kvalitet på formidling, bygningsmessige fasiliteter og informasjon.

Gradvis vil alle besøkssentrene få en enhetlig og god faglig og formidlingsmessig kvalitet. I tillegg legges det til rette for at opprettelse av nye sentre skjer fordi det er et behov ut fra målet med besøkssentre, og at nye sentre har tilstrekkelig faglig og formidlingsmessig kvalitet.

Det skal blant annet være et krav at alle besøkssentre må ha en daglig leder, minst en naturveileder, et fysisk bygg med en utstilling, samt ha arrangementer. Det er ikke et krav at alle sentre må ha helårsåpent, og naturveilederen kan være engasjert i begrensede tidsrom/i sesong.

I tillegg teller det positivt om andre deler av lokal miljøforvaltning er lokalisert i samme bygning, for å oppnå synergier, skape et godt fagmiljø og gi mer kraft i lokal naturforvaltning.

Der det er aktuelt med flere sentre innenfor samme tematikk eller samme verneområde, skal det søkes å få en geografisk spredning mellom sentrene. Der det for eksempel er flere sentre som dekker samme nasjonalpark, bør sentrene ha en geografisk spredning rundt nasjonalparken, såfremt det er kvalifiserte sentre som gjør dette mulig.

Det settes i denne strategien ikke en øvre grense for antall autoriserte besøkssentre. Dette vil avhenge av bevilgningsnivået og behov for nye sentre ut fra faglige, geografiske og tematiske behov. Over tid vil det kunne variere hvilke temaer som det er ønskelig å ha et besøkssenter om, og det er derfor ikke utarbeidet en liste over tematikk. I de nærmeste årene vil imidlertid dagens temaer bli videreført, med utgangspunkt innenfor det antallet som er etablert innenfor hver kategori; nasjonalparker, skog, , våtmark, rovdyr, villrein, villaks og Oslofjorden. Dersom det etter autoriseringsprosessen ikke er tilstrekkelig kvalifiserte sentre som har søkt, vil antallet sentre innenfor den enkelte kategori kunne bli nedjustert. Dette vil kunne frigjøre midler til å øke antall sentre innenfor andre kategorier eller å opprette sentre innenfor nye kategorier. Beslutning om dette tas av Klima- og miljødepartementet.

I tillegg vil det bli vurdert å ha et besøkssenter for samisk naturbruk, da dette ikke er representert i ordningen i dag, samt ytterligere et besøkssenter for skog. Det vil også bli vurdert å ha sentre i områder som er dårlig dekket ut fra tabell 2 og 3.

Opprettelse av nye kategorier sentre skal besluttes av Klima- og miljødepartementet. Deretter er det Miljødirektoratet som skal beslutte hvilket senter som autoriseres, basert på kriteriene i tabell 2 og 3 og forskriften for ordningen. Klima- og miljødepartementet er klageinstans for vedtak fattet av Miljødirektoratet.

Besøkssenter Oslofjorden omfatter et geografisk område, og ligger ikke i tilknytning til et verneområde eller konkrete naturtyper eller arter. Dette senteret anses dermed som et unntak fra strategien, og det legges i utgangspunktet ikke opp til at det skal opprettes flere besøkssentre som ikke tilfredsstiller kriteriene om plassering i tilknytning til verneområde eller som ikke omhandler konkrete naturtyper eller arter.

Det skal være et krav at et senter som blir autorisert eller reautorisert som besøkssenter for et konkret verneområde eller en konkret naturtype eller art ligger i nærheten av verneområdet eller et område med aktuell natur eller arter, eller som har dette i umiddelbar nærhet.

Autoriserte sentre som formidler informasjon om konkrete naturtyper eller arter, vil kunne få en bredere oppgave knyttet til regional eller nasjonal formidling. Dette avklares gjennom en egen søknadsprosess eller samtidig med ordinær autoriseringsprosess, der vedtak fattes av Miljødirektoratet, med Klima- og miljødepartementet som klageinstans, dvs. en helt lik prosess som den som gjelder ved autorisasjon/reautorisasjon.

Nasjonal formidling vil i stor grad innebære digitale læringskonsepter og annen digital formidling, men kan også omfatte fysiske besøk, til for eksempel skoler. Dette er nytt, da det ikke er lagt til rette for nasjonal formidling fra besøkssentrene i dag. Besøkssentre kan kun få oppgaver knyttet til nasjonal formidling innenfor den tematikken som de er autorisert for. Dersom flere sentre innenfor samme tematikk får oppgaver knyttet til nasjonal formidling, kan Miljødirektoratet sette føringer om geografisk ansvarsområde for hvert senter, samt andre føringer. Beslutning om å gi et eller flere besøkssenterkategorier oppgaver knyttet til nasjonal eller regional formidling tas av Klima- og miljødepartementet, men Miljødirektoratet gjennomfører prosessen og velger ut hvilket senter som skal få oppgaven.

Eksisterende sentre

Det er et mål at alle besøkssentre for natur som i dag mottar statlig driftsstøtte skal få samme mulighet til å bli reautorisert, der de må søke på linje med eventuelle nye kandidater. Det innebærer at hver reautorisering skal bekjentgjøres, der også andre sentre kan søke om å ivareta oppgaven til det eksisterende senteret. Både eksisterende sentre og nye kandidater må tilfredsstille målkriteriene i tabell 2 og 3. I tillegg vil det bli en skjønnsmessig vurdering knyttet til bør-kravene i tabellen. Dersom det etter en samlet vurdering er lik eller marginal forskjell mellom et eksisterende senter og aktuelt nytt senter, skal i utgangspunktet eksisterende senter velges. Dette fordi det har både praktiske, økonomiske og menneskelige konsekvenser å avvikle den økonomiske støtten til et eksisterende senter, slik at det som utgangspunkt kun kan velges et annet senter enn det eksisterende dersom dette vil innebære en reell forbedring.

Da eksisterende sentre i utgangspunktet vil bli behandlet for reautorisering på ulike tidspunkt, vil det ikke bli rettferdig eller faglig riktig om de som autoriseres først hindrer andre sentre i samme område eller samme kategori å bli reautorisert, selv om disse skulle tilfredsstille kravene like godt eller bedre enn de som allerede har blitt reautorisert.

Det legges derfor opp til at alle sentre innenfor samme kategori reautoriseres på samme tid, samtidig som nye sentre også kan søke om å bli autorisert.

Denne prosessen vil skje over fire år, der alle nasjonalparksentre autoriseres de to første årene, og alle øvrige besøkssentre autoriseres de to andre årene. Alle sentre som omhandler samme tematikk eller samme verneområde skal behandles samme år og i samme autoriseringsprosess.

Alle søknader om autorisering og reautorisering av besøkssentre skal vurderes etter både tabell 2 og 3.

Tabell 2. Kriteriesett for lokalisering. Kriteriesett som brukes for å vurdere initiativ til nye besøkssentre og ved reautorisasjon. Brukes sammen med tabell 3. «Bør oppfylles» gir positiv uttelling i vurderingen og teller som kvalitetsfortrinn, men er ikke et absolutt krav for autorisasjon

Forpliktelsesnivå	Vurderingsparameter	Begrunnelse
Må oppfylles	Nærhet til: nasjonalpark eller Ramsar-område eller den naturtypen eller arten/artene som senteret formidler	Dette bygger opp under senterets funksjon om å gi informasjon til de besøkende om konkrete verneområder eller konkrete naturtyper/arter.
Må oppfylles	Dekker et dokumentert behov	Nye sentre skal utfylle eksisterende struktur. Dette kan for eksempel være områder med høyt besøkstrykk som ikke har et senter, eller naturtyper/arter som er dårlig fanget opp av ordningen.
Minst ett av disse må oppfylles	Besøkstrykk	Der ferdsel er av en slik art at det krever besøkshåndtering. Høyt besøkstrykk gir også mulighet for økt samhandling med lokalt næringsliv og aktører, som kan styrke informasjonsflyt og servicefunksjoner.
	Besøkspotensial og skoledekning	Et jevnt og bredt besøksgrunnlag gir bedre rammer for lokal aktivitet, arrangementer og samarbeid, styrker senterets rolle som møteplass. Skoledekning, lokalbefolkning eller tilreisende må finnes for at det skal være behov for et besøkssenter natur. Nærhet til by eller større tettsted teller positivt.
Bør oppfylles	Geografisk spredning av sentre innenfor samme tematikk eller verneområde	Der det er aktuelt med flere sentre innenfor samme tematikk eller samme verneområde, bør disse ha geografisk spredning.
Bør oppfylles	Samlokalisering med fagmiljø og miljøforvaltning	Ikke alltid mulig å oppnå, men bør skje der det er naturlig og praktisk mulig. Gir tettere kobling til forvaltningen, gir synergier og styrker faglig integrasjon.

Tabell 3. Formidling, samarbeid, bygningsmessige fasiliteter. Kriteriesett som brukes for å vurdere initiativ til nye besøkssentre og ved reautorisering av eksisterende sentre. Brukes sammen med tabell 2, knyttet til lokalisering. «Bør oppfylles» gir positiv uttelling i vurderingen og teller som kvalitetsfortrinn, men er ikke et absolutt krav for autorisasjon

Forpliktelses-nivå	Vurderings-parameter	Beskrivelse	Begrunnelse
Må oppfylles	Bygg og utstilling	Besøkssentre skal ha et eksisterende bygg eller en realistisk plan for et bygg som egner seg til formålet	Bygget skal i minst mulig grad påvirke naturen og miljøet rundt seg, eller bidra til særlig økte klimautslipp
Må oppfylles	Økonomisk bærekraft	Det må foreligge en realistisk finansieringsplan for driften	Hindrer sårbar drift og sikrer langsiktig kvalitet.
Må oppfylles	Formidlingskapasitet	Minst en naturveileder. Høy kvalitet på utstilling og informasjon.	Sikrer at senteret har minst en naturveileder (kan være engasjert i sesong/begrenset periode årlig), og at senteret er attraktivt, slik at folk vil besøke det.
Må oppfylles	Digital integrasjon	Forpliktelse til å delta i nasjonale digitale løsninger.	Gir lik tilgang til kunnskap og styrker besøksforvaltning.
Må oppfylles	Nettverk og samhandling	Sentrene må være med på nasjonale samlinger organisert av Miljødirektoratet, og søke samarbeid med nærliggende sentre.	Samarbeid, verdiskaping, synergi.
Bør oppfylles	Samarbeid med forvaltning	Sentrene bør inngå et formalisert samarbeid med forvaltningen.	Skaper synergier og mer helhetlig lokal naturforvaltning.
Bør oppfylles	Samfunnseffekt og samarbeid	Dokumentert bidrag til lokal verdiskaping og samarbeid med nasjonalparkkommuner, skole og frivillighet.	Styrker legitimitet og gir merverdi for lokalsamfunn.
Bør oppfylles	Tilgjengelighet	Senteret skal være inkluderende for alle besøksgrupper, dette inkluderer både språk og universell utforming.	Offentlige organer må følge språkloven

			FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD)
--	--	--	--

Besøkssentre for verdensarv (verdensarvsentre)

Besøkssentre for verdensarv er en del av besøkssenterfamilien som forvaltes av Miljødirektoratet. I 2026 overtok Riksantikvaren ansvaret for autorisasjonsordningen og tilskuddsfordeling for verdensarvsentrene. Direktoratene samarbeider om oppfølging av verdensarvsentre som omfatter natur og kultur.

Et besøkssenter for verdensarv skal spre kunnskap og skape engasjement om verdensarvverdiene, gi forståelse for hvorfor disse skal tas vare på og sette den norske verdensarven inn i en internasjonal kontekst. Verdensarvsentrene skal bidra til å formidle verdensarvkonvensjonen globalt og nasjonalt og forpliktelsene som følger en verdensarvstatus. De besøkende skal veiledes om hva man kan se, oppleve og gjøre i verdensarvområdet uten å forringe verdensarvverdiene.

Verdensarvsenteret spiller dermed en aktiv rolle innen besøkshåndtering i verdensarvområdene. Samtidig skal sentrene bidra til at verdensarven har en funksjon for lokalbefolkningen i tråd med forpliktelsene i verdensarvkonvensjonen. Senteret skal være en naturlig møteplass som støtter opp om lokalsamfunnets innsats for å ta vare på verdensarven, gjennomføre arrangementer og bidra til lokal, bærekraftig verdiskapning. Som knutepunkt for forvaltningen bør sentrene legge til rette for lokalt og regionalt samarbeid og bidra til å styrke fagkompetansen om og i det aktuelle verdensarvområdet..

Verdensarvsentrene har et spesielt ansvar for å legge til rette for deltakelse og engasjement for målgruppen barn og unge i sin formidling. Koblingen mellom kultur og natur, i tråd med verdensarvkonvensjonens helhetlige tilnærming framheves i informasjon og formidling. En vesentlig del av arbeidet med verdensarvsentrene har vært utvikling og installasjon av en felles, stor utstilling om norsk og internasjonal verdensarv, "Vår verdensarv", som inngår i formidlingsarbeidet som et ledd i fyrtårnambisjonen om beste praksis.

Den gjeldende verdensarvsentereplanen utløper i 2026 og er under revisjon.

Det pågår et arbeid med forskrift for tilskudd og autorisering av besøkssentre, som vil ferdigstilles etter at denne strategien er vedtatt.

Del 3. Gjennomføring av nytt autoriseringskonsept

Ved å innføre kriteriene i tabell 2 og 3 vil dette gradvis medføre at alle autoriserte sentre vil tilfredsstille de samme kravene til formidling og faglig nivå, noe som medfører at alle sentrene vil holde et faglig og formidlingsmessig høyt nivå, samt at nye sentre har en geografisk plassering og en tematikk som det er behov for.

Dette vil skje gjennom at alle sentrene skal tilfredsstille må-kriteriene i tabell 2 og 3. I tillegg kommer en skjønnsmessig vurdering av bør-kriteriene.

Det legges derfor opp til at nye besøkssentre dermed ikke navngis i statsbudsjettet, men vurderes gjennom en faglig prosess hos Miljødirektoratet, basert på kriteriene i tabell 2 og 3. Det er Klima- og miljødepartementet som beslutter om det skal etableres nye sentre innenfor konkrete kategorier eller i tilknytning til konkrete verneområder, mens Miljødirektoratet tar stilling til hvilket senter som skal bli autorisert, basert på en søknadsprosess etter tabell 2 og 3. Klima- og miljødepartementet er klageinstans.

Det vil innen 2028 bli utarbeidet en veileder som beskriver kravene mer i detalj, men tabell 2 viser de grunnleggende vurderingene knyttet til geografisk fordeling mellom sentrene, og tabell 3 viser en oversikt over de viktigste faglige, formidlingsmessige og bygningsmessige kriteriene som et besøkssenter natur må ha.

For at sentrene skal få tid til å forberede seg på de nye kriteriene, vil alle reautorisasjoner som skulle vært gjennomført i 2026 og 2027 utsettes til henholdsvis 2028, 2029, 2030 og 2031.

Det skal ikke autoriseres nye sentre før i 2028. Hvilke eksisterende sentre som eventuelt ikke blir reautorisert, vil innvirke på hvor og innenfor hvilken tematikk det er aktuelt å autorisere nye sentre.

I 2028 og 2029 vil alle det bli gjennomført reautorisasjonsprosesser for alle nasjonalparksentrene. I 2029 og 2030 vil det bli gjennomført reautorisasjonsprosesser for alle øvrige besøkssentre. Alle sentre vil bli autorisert for seks år av gangen. Det vil parallelt eventuelt bli mulig å søke om å få oppgaver knyttet til nasjonal og regional formidling.

Dette innebærer at neste reautoreringsrunde av alle sentrene vil skje i perioden 2034-2037. Eventuelle nye sentre som opprettes utenom disse hovedrundene, skal på sikt inngå i hovedrundene knyttet til reautorisasjon. Når dette skal skje, må vurderes ved opprettelsen av det nye senteret.